

Tezhib Sanatında Yenileşme

Nilüfer KURFEYZ

Nilüfer Kurfeyz&Selim Sağlam Tezhip Atölyesi, İstanbul, Türkiye,
(Sorumlu Yazar/ Corresponding Author)
ORCID: 0000-0003-4367-5473, Email: nkurfeyz@gmail.com

Selim SAĞLAM

Nilüfer Kurfeyz&Selim Sağlam Tezhip Atölyesi, İstanbul, Türkiye,
ORCID: 0000-0001-6744-6064, Email: selimsaglam@gmail.com

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi
Geliş: 12.09.2021
Kabul: 14.10.2021
Yayın: 31.12.2021

Anahtar Kelimeler:
Tezhip Sanatı,
Geleneksel,
Yenileşme.

Türk sanat tarihimiz açısından halen sanatsal ve toplumsal kimliği tartışılmaktadır. Yüzyıllar içindeki değişim neticesinde, ortaya çıkan yeni ekoller ve zirveye oturan sanatçılar hep bu devamlılığı sağlayan itici güç olmuşlardır. Toplumumuz sürekli, yenilik ve gelenek seçimiyle karşı karşıya getirilmiş, geleneğin içinde barındırdığı dinamizm hep gözardı edilmiştir. Genç nesillerin ise, içinde var oldukları zaman dilimine ayak uydurmaları son derece doğal bir süreçtir. Oysa bizi biz yapan şeylerin, kendi medeniyetimizin üzerimize sinen kokusu, bıraktığı derin izler olduğunu asla unutmazsak, eğitimin de sadece okuldaki eğitimden ibaret olmadığını kavrarız. Özelde tezhib sanatımız açısından konuyu ele aldığımızda, kaçınılmaz bir süreç olan değişimle barışık olmaktan, korkmamamızdır.

Innovation In Illumination Art

Article Info

ABSTRACT

Article History
Received: 12.09.2021
Accepted: 14.10.2021
Published: 31.12.2021

Keywords:
Art Of Illumination,
Traditional,
Renewal.

From our Turkish art history, we are still moving on to the artistic and community identity. As a result of the changes over the centuries, the new schools that have emerged and the artists who have reached the top have always been the driving force that has ensured this continuity. Our society has been constantly confronted with innovation and the choice of traditions, and the dynamism contained in the tradition has always been ignored. On the other hand, it is an extremely natural process for the younger generations to keep up with the time period in which they exist. However, if we never forget that the things that make us who we are are the smell of our own civilization, the deep traces it leaves, we understand that education is not just about education at school. In particular, when we consider the issue from the point of view of our illumination art, we should not be afraid of being at peace with change, which is an inevitable process.

Atıf/Citation:

Kurfeyz N. & Sağlam S. (2021). Tezhib Sanatında Yenileşme Nigarhane Dergisi, 1, 7-11.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Yaşadığımız bu çağda, Türk sanat tarihimiz açısından halen tartışılmakta olan hem sanatsal hem toplumsal bir kimlik problemi ile karşı karşıya olmamız çok acıdır. Ne yazık ki sürekli önümüze getirilen ve bizi taraf olmaya adeta zorlayan bu problem, kanatımızca gençler için büyük bir tehlikedir. Oysa geleneğini barındırmayan hiçbir sanat branşının uzun soluklu olamayacağı gerçeği, bugün peşinden koşulan modernin, yarının eskisi, başarabilirse de klasiği olacağı gerçeğiyle tamamen örtüşmektedir.

Bu sebeple, gelenekçilik mi, çağdaşlık mı seçiminden ziyade, sanatın devamlılığı esasını benimsemek daha doğru bir düşünce olacaktır. Çünkü sanat kavramı adeta canlı bir organizma gibi nefes alıp veren, hep hareket halinde olan ve sürekli zamana ayak uydurarak hayatiniyetini devam ettiren bir yapıdır. Bu sebeple, sanatın kesintiye uğraması, hayatın kesintiye uğramasıyla eşdeğerdedir ve medeniyetlerin bekası da ancak devletlerin bekasıyla mümkündür.

Bu devamlılık esası, Selçuklu; Osmanlı gibi imparatorluk devletlerinde bütün ihtişamıyla görünmüş ve bu sayede sanatlarını en yüksek seviyeye çıkarabilmişlerdir. Sahip oldukları bu büyük ve kesintisiz gücten dolayı, yaşadıkları tüm coğrafyada, medeniyetlerini hâkim kılabilmiş, sanatlarının özgünlüğünü de dış etkilerden koruyabilmişlerdir. Yüzyıllar içindeki değişim neticesinde, ortaya çıkan yeni ekoller ve zirveye oturan sanatçılar hep bu devamlılığı sağlayan itici güç olmuşlardır. İşte günümüzde de "*Bu devamlılığın sigortası klasik sanatlarımızdır*" cümlesi doğru bir yaklaşımdır.

Anlaşıldığı üzere, her çağın sanatı, o zaman çerçevesinde yapıлып bitirilmiş, bir sonraki çağda ancak sıfırdan başlanması gereken bir var oluş biçimi değildir, sürekliliği vardır. Gelişerek büyür ve devam edegelen zincirin bir halkası olarak tarihi süreçte yerini alır. Dolayısıyla yenileşme dediğimiz kavram, tarih boyunca şahit olduğumuz doğal bir harekettir. Geleneğin içinden keşfettiği doğru bir damardan beslenerek meydana çıkıp, günümüz şartlarına ayak uydurarak, geleceğe doğru ilerler.

Süheyl Ünver Hoca'mızın "*ince sanatlarımız*" olarak vurguladığı klasik sanatlarımız, tüm olumsuzluklara ve reddi miras anlayışına rağmen kadim medeniyetimizin bir parçası olarak günümüzde de hükmünü sürdürmektedir. Ama, tüm sanat branşları gibi bu ince sanatlarımızda, yüzyıllar boyunca değişerek, gelişerek ilerlemişken, bizim tarih içindeki herhangi bir zaman dilimini seçip sanatı orada sabitleyerek hep aynı şeyi tekrarlamamız, bizden sonra gelecek sanatçı adaylarına anlamsız bir ısrar olacaktır düşüncesindeyiz.

19. yüzyılın başlarında, tanzimatla başlayan batılılaşma hareketleri topraklarımızda adeta rüzgâr ekip fırtına biçmiştir. Bu da yeni ve "modern" Türkiye'nin yapılanmasında rol oynayan baş aktördür. Buna bağlı olarak, son 200 yıldır süre gelen ve cumhuriyetin kurulmasıyla hız kazanan eski -yeni tartışması hiç bitmeyecek gibi görünmektedir. Zira, toplumumuz sürekli, yenilik ve gelenek seçimiyle karşı karşıya getirilmiş, geleneğin içinde barındırdığı dinamizm hep gözardı edilmiştir. Yenilikçi olmak adına daha doğru tabirle çağdaşlaşmak adına geleneği reddetmek, adeta bir zorunluluk olarak bize dayatılmıştır.

Son iki yüzyıl çerçevesinde dünya sanat gelişimini incelediğimizde, geleneksel sanatları oluşturan, kural ve kaideler bütünlüğünün, modern sanatlarda, sınırsız, kuralsız, emeksiz bir hale evrildiğini üzülmekteyiz. Klasik eserlerde izlediğimiz olağanüstü emek ve işçiliğin, en önemlisi gönlümüzü fetheden estetik değerlerin tamamen kaybolduğuna şahit olmaktayız. Daha çok provokatif, özgürgükçü en çok da "ben merkezci" bir anlayışa yönelerek, özellikle gençleri çok etkilediği aşikârdır.

Genç nesillerin ise, içinde var oldukları zaman dilimine ayak uydurmaları son derece doğal bir süreçtir. Ama, yaşadıkları bu baş döndürücü çağda, klasik sanatlarımızı icra eden bu gençlerin, adeta biz gibi olmayan bir bizle, karşı karşıya kalarak ne kadar doğru hareket edebileceklerini de derinlemesine düşünmek gerekir. Zira modernizm tarafından bize dayatılan, çok basit ezberler ve tekrarlarla işe

koyulmak ve çağın gereği budur diyerek arkası tamamen boşaltılmış bir alanda sanatımızı yürütmeye çalışmanın, bize faydadan çok zarar getireceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu sebeple yeni neslin işi daha da zorlaşmıştır.

Bu durumda, kendimize sorabileceğimiz şu soru düşündürücü olabilir. Sanatta, geçmişle tüm bağlantıları kopararak hareket etmek gerçekten çağdaşlıktır, özgürlüktür? Örneğin; Amerika gibi sanatsal kodları sadece bu çağla ilişkilendirilebilen köksüz bir toplumda sanatla uğraşarak olmak gerçek bir özgürlük sayılabilir, zira sorumluluğunu taşıdığımız, sizi siz yapan derin bir tarihi ve kültürel geçmişiniz olmayacaktır.

Oysa bizim gibi, genetik şifreleri, binlerce yıllık bir geleneğin devamı olan toplumlarda atalarımızdan gelen birikim, adeta kılcal damarlarımızda dolaşarak, her bir hücremize sinmişken geçmiş reddederek sıfırdan başlamak pek mümkün değildir ve bu toplum da zaten bunu başaramamıştır. Zira, bu birikim bizi doğru, ahlaklı, maneviyatı güçlü, özüne sahip bireyler haline getirirken, bunun işimizi zorlaştırmak yerine kolaylaştırdığını ne yazık ki, pek farkına varamıyoruz. Aslında bu alt yapı, sanki bir kullanma kitapçığıyla doğmak gibi bize değerlerimizin arkasında durmayı öğretiyor. Oysa modern çağ bizi çok düşünüp derinleşmeden, arzularımızın peşinde koşarak değişime zorlamaktadır. Elbette insan kendi benliğinin arzu ettiği yolda daha istekli ve mutlu olacaktır, ama bu benlik dediğimiz kavram şayet bize geçmiş medeniyetimizden getirdiğimiz kültürel değerlerimize, ters düşmeyen şeyler söyleyebiliyorsa.

Herkesin herşeyi ağzına geldiği gibi konuştuğu, eğitim, bilgi ve sosyal medya kirliliği içinde yaşadığımız şu çağda anladık ki bizler Türk toplumu olarak böyle insanlar değiliz ve çizilmek istenen çerçeve, bize asla tam olarak oturmuyor.

Şu halde, bizlerin kendi geleneksel birikimimize çok ihtiyacımız vardır ve hareket noktamız olarak bunu belirlemezsek, ne yapacağımızı bilemez, köksüz heryana savrulabilen insanlar olarak bu zaman aralığını yaşar ve kaybolur gideriz. Oysa bizi biz yapan şeylerin, kendi medeniyetimizin üzerimize sinen kokusu, bıraktığı derin izler olduğunu asla unutmazsak, eğitimin de sadece okuldaki eğitimden ibaret olmadığını kavrarız.

Bilindiği gibi hâkim kültürün bizden beklediği şey çok farklıdır. Ortaya çıkarılan yeni değerler sistemine kolayca itaat eden, adeta çarkın dişlilerinden biri olmayı gönüllü olarak kabullenmiş bir nesil yetiştirme çabası içindedir. Oysa insan için ailevi eğitim, dini eğitim ne kadar önemli başlangıçlarsa, sanatla uğraşan insanlar içinde, gerçek bir usta eğitimi olmazsa olmazdır. Çünkü gerçek ustalar, hayatlarını sanatlarına vakfetmiş, kendilerine uğruna yaşanacak ve ölünecek bir anlam inşa etmiş insanlardır.

Özelde tezhib sanatımız açısından konuyu ele aldığımızda, kaçınılmaz bir süreç olan değişimle barışık olmaktan, korkmamalıyız. Bizler kendi iç dünyamıza dönerek, tefekkürle daha yaratıcı insanlar olabiliriz. Çünkü ilham dediğimiz hal, çok şaşırtıcı bir andır ve bu an birikim sahibi, olmadan, peşine düşüp kovalanmadan, zihnimizde uyanmaz. Zira arkasında bir kararlılık, büyük bir gayret ve adanmışlık vardır. Adeta, sanatımızın bir işçisi gibi çalışmamız neticesinde, ilahi bir yardımla ortaya çıkan o an, paha biçilmez bir andır. Kuşkusuz, bize büyük bir özgürlük alanı sunar ama görüldüğü gibi özgürlük dediğimiz kavramın “sen yap dünya arkandan gelsin” anlayışından ziyade, çok zor elde edilen bir sınanma hali olduğunu da anlamamıza yardımcı olur. Zira bu kavramın içi öylesine doludur ki, önce niyet, sonra gayret sonra birikim ve çok çalışmayla örülmüştür.

Bu çalışma tarzı bize sanatımızda bir olgunluk kazandırır ki, görüldüğü üzere olgunluk dediğimiz kavram bir anda ulaşılabilen bir durum değil, tam tersi kesintisiz bir tecrübe kazanma halidir. İşte bu sürekli tecrübeyle imtihan olma durumu, bizi anlamsız, beceriksiz, kültürümüze sırtını dönmüş, “ben

yaptım oldu” şeklindeki yanlışlıklardan da alıkoyar. Bizi, içimize döndürüp, kendimizle daha çok hasbıhal etme imkânı tanır, bu da dış dünyamızın çok hızlı dönen dişlileri arasında, bir nefes alıp verme, yeniden derinleşme fırsatıdır. Kanaatimiz odur ki, bu akış bizi doğru, estetik ve rahatsız edici olmayan yeniye daha kolay götürür, zira akışta kalmakla, bize dayatılan akıntıya kapılmak arasında çok büyük farklar vardır.

Elbette, değişim derken, sanatımızdaki, incelik, emek ve sabrı kaybetmekten bahsetmediğimizin de altını çizmek istiyoruz, zira sabrı ne kadar iyi anlarsak bu sanatın ilk ve vazgeçilmez şartı olduğunda kavrarız. Sabır, içinde bulunduğumuz o yoğun çalışma temposuna, adeta nefesimizi tutarak dayanma gücü gibi görünse de aslında ne kadar üretken olduğunu bize sürekli hissettirir. Zira içinde gayret ve değişimi barındırarak, sadece ışıkla gören değil, ışığı da görebilen sanatçılar olabilmenin kapısını açar. Hem de bunu, fırçanın ya da kalemin ucundan fısıldadığı yepyeni düşüncelerle yapar.

SONUÇ

Bizim modernleşmek yerine kullanmayı tercih ettiğimiz “yenileşme” kelimesini, sahip olduğumuz ince ayarların, bir adım ötesine geçmek, ya da güncel tabirle bir üst versiyonuna ulaşmak diye de izah edebiliriz. Kısaca, klasiğin değişmez kurallarında ısrarcı olmadan, değişime açık kurallarını yeniden gözden geçirerek elde edebileceğimiz olumlu bir gelişmedir. Bunun içinde, sahip olduğumuz tarihsel ve kültürel tüm değerleri içimize sindirmekten ve onlara ait olduğumuz gerçeğini kabul etmekten başka çıkar yol yoktur.

KAYNAKÇA

Akar, Azâde. (2012). Ali-En Nakşibendi Er-Rakım, Nakkaş Tezyini Sanatlar Merkezi Yayını, İstanbul.

BİROL, İnci Ayan (1997) “Geleneksel Sanatların Eğitimdeki Yeri ve Önemi” Türkiye’deki El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları:1861, Ankara.

TANSUĞ, Sezer (1997). Gelenek Işığında Çağdaş Sanat, İz Yayıncılık, Düşünce Dizisi:39, İstanbul.

TURANİ, Adnan (2010). Dünya Sanat Tarihi. Remzi Kitabevi, İstanbul.

ÜNVER, Süheyl (1958). Fatih Devri Saray Nakışhanesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul

ÜNVER, Süheyl (1967). 50 Türk Motifi Doğan Kardeş yayınları, İstanbul.

ÜNVER, Süheyl (2016). Türk Tezyini Sanatlarında A. Süheyl Ünver ve Yeni terkipleri, Nakkaş Tezyini Sanatlar Merkezi, İstanbul.